

ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਜੇ.

ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

Crl.A.No. 827/2001 ਦਾ ਐਸ.ਬੀ

9 ਮਈ, 2008

ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਪਦਾਰਥ ਐਕਟ, 1985-ਐਸ. 15, 35 ਅਤੇ 54—1985 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੈਗਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸਨ—ਇਸਤਗਾਸਾ ਬੈਗਾਂ ਦਾ ਸੂਚੇਤ ਕਬਜ਼ਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ—ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 35 ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਲੀਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੀ.ਸੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੈਗਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਸਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਚੇਤ ਕਬਜ਼ਾ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਪਰਾ 17)

ਰਾਜੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਕੇ.ਡੀ.ਐਸ.ਸਿੱਧੂ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਲਈ।

ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਅਪੀਲ 10 ਜੁਲਾਈ, 2001 ਦੇ ਵਿਦਵਤਾ ਜੱਜ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ/ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ, ਸੰਗਰੂਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ੀ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 10-10 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। 1,00,000 ਹਰੇਕ ਅਤੇ

ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਡਿਫਾਲਟਰ ਨੂੰ ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਸਬਸਟੈਂਸ ਐਕਟ, 1985 (ਸੰਖੇਪ ਲਈ, 'ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਪਵੇਗੀ।

(2) 15 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਇੰਚਾਰਜ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਿੰਡ ਦੁੱਗਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਡਰੇਨ ਦੇ ਪੁਲ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਕਤ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਨੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਲ੍ਹਾ ਭੜਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਨੰਬਰ AS-01/8649 ਆਇਆ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਏ.ਐਸ.ਆਈ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਜਿਸ 'ਚੋਂ 18 ਬੋਰੀਆਂ ਭੁੱਕੀ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੈਗ ਵਿੱਚੋਂ 250 ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਸਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਬੈਗ ਦਾ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ਨ 39.500 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਸਲ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰੇ ਪਾਰਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਵਾਲੀ ਛਾਪ ਵਾਲੀ TS ਨਾਲ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਟਰੱਕ ਸਮੇਤ, ਰਿਕਵਰੀ ਮੀਮੇ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.(ਆਰ) ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਟਰੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੱਸੀ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਰੱਕ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ 5000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਰਾਮਦ ਹੋਇਆ। 365. ਉਹੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, - ਵੱਖਰੇ ਮੀਮੇ ਰਾਹੀਂ । ਦੋਸ਼ੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ। 116 ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, - ਵੱਖਰੇ ਮੀਮੇ ਰਾਹੀਂ। ਰੁਕਾ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਸਮੀ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਉਪਰੋਕਤ ASI ਨੇ ਵਸੂਲੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਾਈਟ ਪਲਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ, ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ MHC ਕੋਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। 16 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ 1992, ਉਸਨੇ ਇਲਕਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਲਾਕਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 15 ਦਸੰਬਰ, 1992 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(3) ਵਚਨਬੱਧਤਾ 'ਤੇ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।

(4) ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸਤਰਾਸਾ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਏਐਸਐਲ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਡੀਐਸਪੀਆਰਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਐਚਸੀ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਏਐਸਆਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

(5) ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹੱਥੋਪਾਈ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਹ ਝੂਠੀ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। " ਦੋਸ਼ੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਬੇਕਸੂਰ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇ 'ਚ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਲਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਭਰਿਆ ਵਸਤੂ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਟਰੱਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਡਰਾਈਵਰ ਹਾਂ।

(6) ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਲਖਵੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਡੀਡਬਲਯੂ-1, ਡੀਡਬਲਯੂ-2, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਡੀਡਬਲਯੂ-3 ਰਤਨ ਚੰਦ, ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਦਫਤਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ।

(7) ਸਿੱਖਿਅਤ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ/ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(8) ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਡੀ.ਐੱਸ. ਸਿੱਧੂ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

(9) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ, ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ (ਏ) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਟੌਮ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ; (ਅ) ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; (c) ਟਰੱਕ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; (d) ਦਸਤਾਵੇਜ਼, Exh. ਡੀ 1 ਅਤੇ ਡੀ 2 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਜਾਰੀ

ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਉਂਦੇ ਹਨ; (e) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਭੁੱਕੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹਨ।

(10) ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਕੇ.ਡੀ.ਐਸ.ਸਿੱਧੂ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ, ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੇਸ ਜਾਇਦਾਦ ਉਹੀ ਸੀ ਜੋ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬੈਗਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਨ।

(11) ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਅਤੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ।

(12) ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ਕਾਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਣ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਲ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿੰਦਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਥਿਤ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਿੰਘ, ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਇਸ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ ਨੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ RS ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੋਹਰ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਾਲੀ ਚਿੱਟ Exh ਹੈ। ਪੀ 39 ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਐਸਐਚਓ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਕਥਿਤ ਬੇਰੀਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰੀ: ਰਿਸਾਲਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (1) ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਲੀਮ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (2)। ਉਪਰੋਕਤ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ ਜਾਂ ਕੇਸ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਨੇ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. . ਫਾਰਮ ਨੰਬਰ 29 ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ

ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਲਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਸ.ਐੱਚ. ਪੀ.ਕੇ., ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਅਜਿਹਾ ਫਾਰਮ 19 ਅਕਤੂਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ, ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿਰੂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ “ਕੁਝ ਬੈਗ ਫਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੀਲਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।” ਸੀਜੇਐਮ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

(13) ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਲਕਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਲਕਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਜਾਂ ਮੋਹਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਸੀ।” ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਜਾਇਦਾਦ (1) 1996 (2) ਤਾਜ਼ਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਅਪਰਾਧਿਕ) 707 (2) 2008 (2) ਤਾਜ਼ਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਅਪਰਾਧਿਕ) 128 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਐਕਟਿੰਗ ਐਸਐਚਓ ਅੱਗੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(14) ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਰੂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਸੀਲ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਐਸਐਚਓ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰੀਆਂ ਫਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੁੱਕੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਰਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੋਹਰ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਕੀ ਹੁਣ ਕੁਝ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੀਲਾਂ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਤਫਤੀਸ਼ੀ ਸੂਪਰ, ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਲ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪਾਰਸਲਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀ, ਜਦਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੀਡਬਲਯੂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਏਐਸਆਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਭੇਜੇ ਜਾ ਰਹੇ

ਸਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਝਗੜਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਡੀਡਬਲਯੂ-3, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ “ਅੱਜ ਮੈਂ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਰਸੀਦਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਐਕਸ. ਫਾਈਲ 'ਤੇ DI ਅਤੇ D2. ਲਖਵੀਰ ਕੌਰ ਪਤਨੀ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦਾ ਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਤਲਬ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। DI ਅਤੇ D2 ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। Exh. DI ਅਤੇ D2 ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।” ਲਖਵੀਰ ਕੌਰ ਡੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ “6 ਅਕਤੂਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਨ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਆਇਆ 7 ਅਕਤੂਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 100000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। 1,00,000 ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਸੰਗਰੂਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। 1,00,000 9 ਅਕਤੂਬਰ 1992 ਨੂੰ ਮੈਂ ਡੀਆਈਜੀ ਅਤੇ ਆਈਜੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਭੇਜੇ। 15 ਅਕਤੂਬਰ 1992 ਨੂੰ ਉਸ (ਮੇਰੇ ਪਤੀ) ਨੂੰ ਐਨਡੀਪੀਐਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ। ਡੀਆਈਜੀ ਅਤੇ ਆਈਜੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸੀਦਾਂ ਐਕਸ.ਐਚ. DI ਅਤੇ D2।” ਇਹ ਸਬੂਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(15) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ , (3) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ:-

“...ਸ਼ਬਦ 'ਕਬਜ਼ਾ' ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਲਚਕੀਲਾ ਹੈ। ਕਬਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵਾਹਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਬੈਗਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਜਾਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਵਾਜ਼ਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੀ ਵਾਹਨ ਦੇ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੈਬਿਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੇਖਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਾਲ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਾਲਕ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਬੇਰੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ

ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਡਿੰਗ ਅਤੇ ਅਨਲੋਡਿੰਗ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ, ਉਹ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ, ਇੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਜੀਬ ਘੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 313 ਸੀਆਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ. ਪੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਭੁੱਕੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਧਾਰਾ 3-13 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਭੁੱਕੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜੋ ਵਾਹਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 35 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜੋ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਗਲਤ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਭੁੱਕੀ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਘੱਟੋ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਪਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਿਊਰ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ।"

ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ: ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (4) ਜੀਪ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ

ਕਿ ਹਵਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹਵਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੈਗ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ 8,250 ਕਿ.ਗ੍ਰਾ. ਭੁੱਕੀ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ:-

“ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ 8.250 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵਾਲਾ ਬੈਗ। ਅਫੀਮ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਟ 'ਤੇ ਪਈ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਫੀਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 313 ਸੀਆਰ ਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਫੀਮ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 35 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਅਧੀਨ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਧਾਰਾ 35 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ (ਚੇਤਨਾ ਰੱਖਣ) ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮਨੋਰੀ ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿ ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮ ਵਜੋਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਧਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ" ਵਿੱਚ 'ਇਰਾਦਾ, ਮਨੋਰਥ, ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਤੱਥ' ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਸੈਕਸ਼ਨ 54 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

- (a) ਕੋਈ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੀ ਦਵਾਈ.....
- (b)
- (c)
- (d)

ਜਿਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਉਹ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ

ਇਹ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਵਿਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਵਜੋਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 35 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 54 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 313 ਸੀਆਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੀਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਣਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ (ਡਰਾਈਵਰ) ਜਾਂ ਹਵਾ ਸਿੰਘ (ਯਾਤਰੀ) ਦੇ ਕੋਲ ਜੀਪ ਦੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਏ ਬੈਗ ਵਿੱਚੋਂ ਅਫੀਮ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਸੀ।

(16) ਉਪਰੋਕਤ ਕੱਢੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 35 ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਲੀਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। . ਪੀ.ਸੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਮਾਨ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੈਗਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਸਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ਾ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(17) ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਿਰਣਾ/ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ। ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ

ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ